

28.11.2007

Dnro 3070/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Juha Haapamäki

KIINNIOTON PERUSTEET KYSEENALAISET (ASEM)

1

KANTELU

Kantelija arvosteli viesteissään poliisin menettelyä Smash Asem -mielenosoituksen yhteydessä. Hän piti kiinniottoaan tarpeettomana. Hän kertoi olleensa katselemassa mielellytystä ja noudattaneensa poliisin kehoituksia siirtyä eteenpäin, mutta hänet oli silti otettu kiinni. Kantelija toivoi myös, että hänestä otettujen valokuvien, sormenjälkien ja DNA-näytteen käyttötarkoitus ja lopullinen sijainti selvitettäisiin.

- - -

3

RATKAISU

3.1

Kantelijan vapaudenmenetys

3.1.1

Tapahtumatiedot

Kantelija otettiin kiinni 9.9.2006 klo 22.20 epäiltynä mellakasta. Kiinniottopaikaksi oli merkitty Mannerheimintie 3 BIO BIO. Hänet vapautettiin seuraavana päivänä klo 20.54. Hän oli siten vapautensa menettäneenä noin 22,5 tuntia.

Kiinnioton tehnyt vanhempi konstaapeli kertoo, että "määräys oli ottaa kiinni mielenosoituksessa mukana olleet anarkistit, jotka oli ohjattu Kaivopihalle". Hän ottikin kiinni kantelijaksi osoittautuneen mieshenkilön, joka oli "jäänyt poliisin saartorenkkaan sisään". Hän toteaa lisäksi, että "(kantelijan) käyttäytymisen perusteella oli syytä epäillä hänen syyllistyneen mellakkaan" ja että "(Kantelija) ei ollut poistunut mellakkapaikalta käskyistä huolimatta, vaan pysyi Kaivopihalla".

Kiinnioton perusteeksi kirjattiin "mellakka" kiinniotettujen kuljetukseen varatussa bussissa. Säilytysuojassa kiinnioton perusteeksi kirjattiin rikosepäily mellakasta ja se, että oli syytä epäillä kantelijan vaikeuttavan asian selvittämistä ja jatkavan rikollista toimintaa.

Kantelijaa ei enää epäillä rikoksesta. Hänelle on 5.2.2007 ilmoitettu kirjeellä, että esitutkinta on hänen osaltaan lopetettu saattamatta asiaa syyteharkintaan. Samalla on ilmoitettu, että mikäli häneltä oli tutkinnan aikana taltioitu henkilötuntemerkit tai DNA-poskitikkunäyte DNA-tunnisteen määrittämistä varten, ne tullaan hävittämään.

3.1.2

Kannanotto

Rikoslain 17 luvun 2 §:n mukaan mellakasta on tuomittava se, joka väkijoukon selvästi aikoessa käyttää henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai aiheuttaa omaisuuteen kohdistuvaa huomattavaa vahinkoa osallistuu teoillaan väkijoukon toimintaan ja jättää tällöin noudattamatta toimivaltaisen viranomaisen laillisessa järjestyksessä antaman hajaantumiskäskyn.

Kantelija oli otettu kiinni, kun hän oli jäänyt eri suunnista tulleiden poliisirivistöjen väliin Kaivopihalle, vanhemman konstaapelin mukaan poliisin "saartorenkkaan" sisään.

Sinänsä lienee selvää, että kantelijalla on ollut jossain vaiheessa mahdollisuus poistua paikalta; ainakin kun poliisi antoi poistumiskäskyä ennen kuin poliisirivistö lähti etenemään Mannerheimintietä etelään Simonkadun-Kaivokadun risteyksestä. On epäselvää, miten poistuminen tämän jälkeen oli mahdollista ilman joutumista kerrottuun poliisin "saartorenkkaaseen". Joka tapauksessa kaikkia sen sisään jääneitä henkilöitä ei otettu kiinni. Herääkin kysymys, miksi kantelija valikoitui kiinniotetuksi. Vanhempi konstaapeli ei ole kertonut, että kantelija olisi jotenkin osallistunut väkijoukon toimintaan tai ollut ylipäätään häiriöksi.

Mellakkarikoksen tunnusmerkistö edellyttää sekä hajaantumiskäskyn noudattamatta jättämistä että myös osallistumista teoilla väkijoukon toimintaan. On selvää, että paikalle jääminen ei sinällään ole syy epäillä henkilöä mellakasta. Pelkkää poistumiskäskyn noudattamatta jättämistä ei käsitykseni mukaan voida tulkita puheena olevan säännöksen tarkoittamaksi "osallistumiseksi teoilla väkijoukon toimintaan" (ks. myös Heinonen ym., Rikosoikeus s. 358).

Tutkinnan alkuvaiheessa rikosepäilylle ei sinänsä edellytetä erityisen vahvoja perusteita ("syytä epäillä"). Esimerkiksi mellakkarikosepäily edellyttää käsitykseni mukaan kuitenkin jotain konkreettista havaintoa juuri kyseisen henkilön osallistumisesta teoilla rikoslain 17 luvun 2 §:ssä tarkoitettun väkijoukon toimintaan. Tällaisia seikkoja ei kantelijan osalta ole esitetty.

Käytettävissäni olevasta selvityksestä ei käsitykseni mukaan käy ilmi hyväksyttäviä perusteita sille, että kantelijaa epäiltiin mellakasta. Hänen ei ole väitettykään aiheuttaneen häiriötä tai muutoin osallistuneen väkijoukon toimintaan. Sen sijaan tapahtumahetken tietojen perusteella voi nähdä perusteita epäilylle poliisin poistumiskäskyjen noudattamatta jättämisestä eli niskoittelusta poliisia vastaan. Se, että kiinnioton perusteeksi on nimetty mellakka? eikä niskoittelu poliisia vastaan? johtunee enemmänkin kenttäjohtajan linjauksesta, että "hajaantumiskäskyn antamisen jälkeen

käskyn laiminlyönteille rikosnimike on mellakka", kuin yksittäisen kiinnioton tehneen poliisimiehen itsenäisestä harkinnasta. Käsittelen tämän kenttäjohtajan määräyksen ongelmallisuutta ja muita kiinniottoihin liittyviä kysymyksiä yleisemmin oheen liitettyssä päätöksessäni dnro 1836/2/07, johon tyydyn tässä viittaamaan.

Katson olevan varsin kyseenalaista, voidaanko kantelijan kiinnioton perusteiksi esitettyjä seikkoja pitää riittävinä hänen henkilökohtaiseen vapauteensa puuttumiselle. Vaikka kukin poliisimies, tässä tapauksessa vanhempi konstaapeli, on joutunut itse omien havaintojensa ja harkintansa perusteella tekemään päätöksen mahdollisesta kiinniotosta, niin nyt puheena olevassa tilanteessa kentällä toimineiden poliisimiesten harkintaa näyttävät paljolti ohjanneen esimiehiltä tulleet ohjeet ja määräykset. Tähän ja lain jättämään harkintavaltaan nähden en katso asian antavan vanhemman konstaapelin osalta aihetta muuhun kuin että kiinnitän vastaisen varalle hänen huomiotaan edellä esittämiini näkökohtiin.

3.2

Muuta

Eduskunnan oikeusasiamiehelle tehtiin poliisin toiminnasta Smash Asem -mielenosoitukseen liittyen useita kymmeniä kanteluita. Sain sisäasiainministeriön poliisiosastolta selvitykset poliisin toimenpiteiden perusteista. Liitän oheen kantelijalle tiedoksi jäljennöksen kantelujen ja niihin saatujen selvitysten perusteella tekemästäni päätöksestä dnro 1836/2/07, jossa otan laajasti kantaa poliisin toimintaan.